

Obsah

Předmluva 6

Základní pojmy v botanice 8

Stromy a keře 10

Trávy a byliny, ty se ještě dají přehlédnout, ale na vzrostlé dřeviny, neboli stromy a keře, je vždy atraktivní pohled. Jejich společným znakem je stabilní a trvalé dřevo, báječný materiál, díky kterému jsou schopny přežít doslova celé věky. Habr a svída, líska a bez – to jsou jen někteří zástupci mnoha domácích druhů dřevin. Vytvářejí vzhled krajiny a jsou tichou, přesto však důležitou potěchou člověka – když kvetou, jako zelená ozdoba v letním období, v barvách ovoce pak v pestrém podzimním hávu.

Jednoděložné rostliny a trávy 34

Štíhlý, křehký habitus, protáhlé listy se souběžnou žilnatinou a květy zářící celou paletou barev od něžně zelené, žluté až po fialovou – to by mohlo stát na vizitce jednoděložných rostlin, ke kterým se kromě liliovitých zástupců, např. řebčíku kostkovaného nebo lilie zlatohlavé, řadí také domácí orchideje, třeba střevíčník pantoflíček a vemeníček zelený. Důležitou část této skupiny představují rovněž trávy, ostřice a sítiny. Jsou fascinující i přes svou jednoduchou stavbu – jejich krása tkví především v detailu.

Hvězdicovité a příbuzné 60

Sedmikráska obecná a heřmánek, smetanka a podběl vykazují překvapivý znak, který je pro tuto čeleď typický: To, co vypadá jako nápadný květ, je ve skutečnosti mnohočetným květenstvím, jež je složeno z mnoha drobných, jednotlivých květů. Princip květního úboru je vývojově poměrně úspěšný, neboť hvězdicovité jsou jednou z nejpočetnějších evropských rostlinných čeledí. Mezi jejich příbuzné patří okouzlující zvonkovité, kozlíkovité a v neposlední řadě svízele, jež lákají svou medovou vůní.

Krtičníkovité a příbuzné 78

Návštěvníci květů Inice a hledíku to rozhodně nemají jednoduché: Než se včelka nebo čmelák dostanou k nektaru, musí nejprve protlačit hlavičku úzkým vchodem květu, který má tvar tlamy. Poměrně nepohodlná je rovněž cesta do květů čeledi brutnákovitých – např. plicníku nebo kostivalu. Pouze hluchavkovité – jako jsou třeba šalvěj a hluchavka – vítají návštěvníky přátelštěji: Květy svým hmyzím návštěvám nabízejí přistávací plochu, rozcestník a navíc ještě naváděcí pomůcku pro sosák.

Hořcovité a příbuzné 98

Mnoho druhů této rostlinné čeledi se pyšní sytými barvami: Temně modrá u hořců nebo nachové tóny kakostů, to jsou nepřehlédnutelné ochranné značky. Další významná čeleď je charakteristická spíše jemným ztvárněním: Většina miříkovitých – třeba kmín, bršlice či koprník – má květy s nevýraznými barvami. Zato se však mohou chlubit vůněmi, které jsou základem jejich využití v lékárně i kuchyni.

Růžovité a příbuzné 116

U obou nejpodstatnějších rostlinných čeledí této kapitoly se objevují dva základní vzorce stavby květu: Růžovité, např. kuklík a mochna, mají květy přehledně uspořádány do tvaru paprskovité hvězdy. Oproti tomu bobovité, např. vikve, hrachory a různé druhy jetele, mají zrcadlově symetrické květy. Aby se hmyz bez velké námahy dostal do květu, pomáhají mu rozmanitými způsoby: Pylová zrnka jsou předávána návštěvníkům pomocí katapultů, štětečků a mnoha dalších nápaditých pomůcek.

Brukvovité a příbuzné 134

Katrán přímořský, pomořanka přímořská a vesnovka obecná připomínají, že mezi brukvovitými se vyskytuje řada důležitých užitkových rostlin. Jejich semena obsahují mastné oleje, které jsou využívány v technice nebo v gastronomii, zbývající rostlinné části obsahují typické chuťové a pachové látky v rozsahu od brukve až po česnek. Potěchou pro oči jsou mákovité, violkovité a hvozdíkovité, zvláště majestátně působí květy pryskyřníkovitých: hlaváčku, oměje, koniklece a dalších.

Kapradiny, mechy, řasy, lišejníky 160

Květy se u nich nevyvíjejí. Přesto se však i nenápadné kapradiny, např. osladič obecný, mechy, např. ploník obecný, nebo řasy, např. chaluha bublinatá, vyznačují mnohými půvaby. Souhrnně bývají označovány jako nižší rostliny. Kromě toho zastávají v ekosystému mnoho důležitých úloh, mimo jiné drobným živočichům slouží jako potrava nebo poskytují úkryt. Lišejníky jsou nejsvráznější formou uváděnou v této kapitole. Jsou to symbiotické organismy tvořené spojením dvou organismů, houby a řasy dohromady.

Houby 180

Tradičně patří holubinka, čišenka, strmělka, a celá další plejáda houbiček, prášivek, žampionů a lišek do botaniky, neboť dříve byly považovány za zvláště podivné rostliny. Houby však stavbou a formou života neodpovídají žádné z rostlinných skupin. Z tohoto důvodu jim nakonec byla přidělena vlastní říše. V současnosti se tedy organismy žijící na Zemi dělí na živočichy, rostliny a houby.

Slovníček 196

Rejstřík 197